

Szabálytalan esszé a könyvtárosságról

Írásom többféle értelemben is szabálytalan, bár a *szabálytalan* jelző idézőjelet kívánna meg. Mindenekelőtt arról van szó, hogy az általam használt formára legjobban illő meghatározás nem valamely kézikönyvből, lexikonból, de még csak nem is a Wikipédiából származik, hanem egy prezentációból. Ennek megfelelően az esszé egy szakmai témáról szóló, a szerző saját látásmódját is kifejező, elemző leírásként határozható meg.¹ Aligha árulok el titkot, ha megírom, hogy ezúttal mindebből az egyéni látásmód a fontos számomra, még akkor is, ha mások gondolatai is bőven szerepelni fognak dolgozatomban.

Természetesen nemcsak ez a „szabálytalanság” forrása, hanem az is, hogy ebben az írásomra többnyire blogbejegyzésekre hivatkozom. Igaz, ezek nem akármilyenek. Tapasztalom ugyanis, hogy a blogokon – ahogyan az interneten általában is – egyaránt találunk jól megalapozott állításokat tartalmazó írásokat, és olyanokat, amelyeknek eleve a valódi vagy a virtuális papírkosárban volna a helye. A kettő közötti tartomány ráadásul igen széles.

A „pozitív oldal” reprezentánsaként említhetem David Bawden *Occasional Informationist*² elnevezésű blogját. Más „minőségi” blogokhoz és gyakran folyóiratok blog-szerű változataihoz hasonlóan az itt található bejegyzések között több is van, amelyik számos szakirodalmi hivatkozást tartalmaz. Az *Occasional Informationist* blog fontos sajátossága, hogy olvasói gyakran találkoznak a nagy tekintélyű *Journal of Documentation* szerkesztőségi közleményeivel, mivel a szerkesztő – nevezetesen David Bawden – ide is elhelyezi ezeknek az érdekes és értékes írásoknak egy részét. Ezeket a blogbejegyzéseket természetesen ingyenesen olvashatják azok is, akik nem előfizetői a folyóiratnak.

Bawden a londoni City Egyetem Könyvtár- és Információtudományi Tanszékének professzora. A tanszék neve ezúttal igen fontos. Egy blogbejegyzésében Bawden ugyanis arról ír, hogy több mint harminc évvel ezelőtt éppen a többi tanszéktől való különbségüket kívánták hangsúlyozni, amikor az *Információtudományi Tanszék* elnevezést választották, még akkor is, ha hallgatóik jelentős részben akkoriban könyvtárosként helyezkedett el. A mostani változtatásnak, vagyis a könyvtártudomány beemelésének, pontosabban a *könyvtár- és információtudomány* elnevezés újrafelfedezésének több oka is van. Miközben más intézmények továbbra is az információtudományi jelleget hangsúlyozzák, sőt az iSchool

nevet vették fel, a City Egyetem oktatói nemcsak különbözni kívánnak, hanem hisznek a könyvtárban, mint olyan intézményben, amely értékeket hordoz.³

Bár idehaza a kedélyeket az kavarta fel, méghozzá joggal, hogy felmerült az informatikus könyvtáros mesterszak, netán az alapszak megszüntetésének lehetősége, mégis érdemes belepillantanunk Lyn Robinson blogbejegyzésébe, amelynek címét a következőképpen fordíthatjuk le magyar nyelvre: „*Ne menj könyvtárszakra, úgysem tanulsz ott semmi hasznosat.*” Az ezzel kapcsolatos, magabiztos és elutasító érvek nagyjából ugyanazok, amit a címben közöl. Arról szól, hogy a könyvtáros képzés (nevezzük így) elavult módon értelmezi a digitális információnak a modern világban betöltött szerepét. Ehhez jön még annak deklarálása, hogy az informatikus könyvtáros végzettséggel nem lehet elhelyezkedni, ami sokaknak ismerősen csenghet idehaza is.

Robinson 2006 óta az informatikai és könyvtártudományi mesterszak felelőse a City Egyetemen, tehát bőséges tapasztalattal rendelkezik a könyvtárosok képzéséről. Szerinte azok, akik elégedetlenek a brit könyvtáros képzéssel, hiányolják az olyan általános készségek oktatását, mint a táblázatkezelők használata, vagy a marketing- és reklám-ismerek, netán a kommunikáció. Jómagam csak a Szent István Egyetemen, Jászberényben folyó képzés kapcsán mondhatom el, hogy a számítástechnikai készségek kiemelt helyet kapnak, de a menedzsment-vonatkozású tárgyakról sem feledkezünk meg, tehát a marketing és a reklám sem hiányzik. Hogy ebben a tekintetben és több, még említendő tárgy kapcsán milyen képet kapunk a többi hazai könyvtáros képző intézmény gyakorlatáról, azt azok vezetői tudnák megmondani, valószínűleg választ adva arra is, hogy mit kellene oktatunk, legyen szó alapképzésről vagy mesterképzésről.

A kommunikációnak a képzésben elfoglalt helye viszont valóban összetett kérdéseket vet fel. Robinson ugyanis a jó íráskészséget és érvelést, a team-munkát, sőt a vezetői készségeket is ide érti. Megítélésem szerint az utóbbi talán inkább a mesterképzésben kellene, hogy jelen legyen. A teamekben végzett és a projektmunka viszont része a mi képzésünknek is. Az íráskészség fejlesztését azonban valóban hiányoljuk. Ahogy azt már korábbi írásaimban is kifejtettem, a bolognai alapképzési programok magyarországi bevezetésekor pont az maradt ki, ami a mintául vett angolszász típusú képzésnek talán leginkább az erőssége: a szaktárgyaktól független, közismereti, értelmiségképző tárgyak kiemelt szerepe. Erről nem a könyvtáros képző intézmények tehetnek, és mindez nemcsak az informatikus könyvtáros szakot jellemzi, amely ráadásul viszonylag sokat őrzött meg a közismereti tárgyakból.⁴ Mindeközben mégiscsak az a helyzet, hogy a meggyőzést szolgáló írásokhoz kötődő készségek és műfajok oktatásra nincs megfelelő tantervi keret, ezért a hallgatók többnyire valamilyen teljesítménykényszer hatására, netán a végzés után, nehéz helyzetekbe kerülve szembesülnek ezekkel. Mi, Jászberényben azért egy keveset tudunk foglalkozni referátumok, pályázatok írásával, a prezentációkészítéshez kötődő érveléssel; továbbá a kutatómódszertan tantárgynak a szakdolgozatok írásához kötődő része ad némi gyakorlatot a fogalmazás és érvelés gyakorlásához. Mindazonáltal úgy látom, hogy ez messze nem elég.

Közben, egy tekintetben biztosan hasonlítunk angol kollégáinkhoz. Az elmélet és a gyakorlat között feszülő ellentét, a képzés és a munkáltatók elvárásai közötti különbség itt is és ott is megvan.

Az elmélet és gyakorlat kapcsolatának egy másik szeletéről Bawden is szól. Arról van szó, hogy különböző felmérések adatai azt mutatják, hogy a szakirodalom egyre kisebb

részét képviselik a gyakorló könyvtárosok által írt cikkek, ráadásul ezek a cikkek kevés szakirodalomra épülnek, és ritkábban hivatkoznak rájuk, tehát kisebb mértékben részei a tudományosságnak. Emellett a tudományos és a gyakorlati írások témáinak sokszor kevés köze van egymáshoz. A kiutat ebből az ellentmondásos helyzetből egyrészt új publikációs formák jelentenek, másrészt a kutatóknak meg kell értenie, hogy milyen fontosak a gyakorlati kérdések. A másik oldalon, a gyakorlatban dolgozó szakembereknek tudniuk kell, hogy a kutatás fontos a gyakorlat számára.⁵ A könyvtár- és információtudomány hazai publikációs fórumai nem különülnek el ilyen élesen egymástól, hiszen az elmúlt egy-két évben viharos időket megélt könyvtári folyóiratok egyaránt közölnek elméleti és gyakorlati irányultságú írásokat.

Az oktatás tartalmára visszatérve, látható, hogy a City Egyetem nagy súlyt helyez néhány témakörre.⁶ Ezek egy része már hagyományosan jelen van a mi képzésükben is, mások viszont újak. Érdemes tehát megnéznünk, hogy az általuk kiemelt témákban⁷ mi mit tudunk letenni az asztalra, siránkozás és öndicséret nélkül, figyelmen kívül hagyva az eltérő lehetőségeket.

Bár Jászberényben nincs mesterképzés, a kutatómódszertant kétszeresen is fontosnak tartjuk. Egyrészt azt szeretnénk elérni, hogy minél jobb szakdolgozatok szülessenek, másrészt úgy gondoljuk, hogy hallgatóinkat valamennyire fel kell készítenünk a kutatókat segítő könyvtárosi szerepek betöltésére. A kutatómódszertanhoz kötődő témákon kívül ezt szolgálja az is, hogy hallgatók megismerik a kutatási adatok fontosságához kötődő könyvtárosi szerepek jelentőségét. Ez a kérdéskör egyébként azok közé a témák közé tartozik, amelyekkel kapcsolatban előfordulhat, hogy pályájuk során sohasem fognak találkozni velük, viszont nem lenne teljes a képzés, ha legalább említés szintjén nem szembesülnének ezekkel a (többnyire új, sőt néha múlandó) fogalmakkal, elképzelésekkel és módszerekkel. Amivel viszont talán kevésbé mélyrehatóan tudunk foglalkozni, az a felhasználói viselkedés, de azért hallanak róla hallgatóink. A közösség média használata, a digitális információ hatásai és az információs társadalom jellemzői már nemcsak az említés szintjén vannak jelen, hanem ösztönözzük is a használatukat, például úgy, hogy az oktatási blogunk bejegyzéseihez minden hallgatónak hozzá kell szólnia. A tágabb értelemben vett információpolitika is előkerül, igaz, elsősorban hazai vonatkozásai okán. Végül, de nem utolsó sorban az információforrások oktatása hagyományos tárgy, amelynek fontossága a digitális világban bekövetkezett változások ellenére is megkérdőjelezhetetlen.

A Robinson által mondottakhoz Bawden még hozzáteszi, hogy **ha azt mondjuk, hogy manapság nem a gyűjtemények, hanem a szolgáltatások a fontosabbak, akkor ne felejtjük el, hogy a könyvtárak még mindig az információról és a tudásról szólnak. Különböznem könyvtárak, hanem kávézók, galériák lennének**, amelyek fontos szerepet töltenek be életünkben, mégsem könyvtárak. Az információ és a tudás viszont dokumentumokban ölt testet. Mindeközben, bár természetük változik, azért a dokumentumok dokumentumok maradnak. Az adott körülmények között használható dokumentumok száma pedig több mint egy, és ha ugyanolyan jellegű dokumentumokból több áll rendelkezésre, az már gyűjtemény. Bár a gyűjtemények természete az azokat alkotó dokumentumok természetével együtt változik, a könyvtári és információs világ központja a dokumentum és a gyűjtemény marad.⁸

És jegyezzük meg, bár valóban vannak új típusú dokumentumok, a hagyományos formák iránti igény is növekedni látszik, így a nyomtatott könyvek népszerűsége megmaradt, míg az e-könyvek népszerűsége csökken. Ezen kívül újra divatba jöttek az analóg hanglemezek, emellett – miközben úgy tűnt fel, hogy a fényképezés visszafordíthatatlanul digitálissá vált – a filmes fényképezés és a sötétkamrák is megmaradtak. Azt is látjuk, hogy a „lassú információ” is feljövőben van, például akkor, amikor a felnőtteknek szóló kifestőkönyvek a bestseller-listákon szerepelnek.⁹

JEGYZETEK

1. Ágoston Magdolna – Németh László: *Áz esszé. Segédlet tanulóknak és tanároknak*. Power Point bemutató.
<http://slideplayer.hu/slide/2105144/>
2. <http://theoccasionalinformationist.com/>
3. Bawden, D. On being Library and Information Science. Blogbejegyzés a The Occasional Informationist blogon, 2014. november 11.
<http://theoccasionalinformationist.com/2014/11/19/on-being-library-and-information-science/>
4. Koltay Tibor: A könyvtáros írni tanul. Egy utópia vázlat. = Könyvtári Figyelő. 50. évf., 1. sz. 2004., 97-105. p. ; Koltay Tibor: Könyvtárosképzés, vagy a könyvtári munkára való felkészítés? Késhegyre menő viták nélkül. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 55. évf., 3. sz. 2008., 147-149. p.
5. Bawden, D.: LIS research and practice; still opponents? Blogbejegyzés a The Occasional Informationist blogon, 2015. március 6.
<http://theoccasionalinformationist.com/2015/03/06/lis-research-and-practice-still-opponents/>
6. Robinson, L. (2015) Don't go to library school: you won't learn anything useful. Blogbejegyzés a thelynxiblog blogon 2015. május 11.
<http://thelynxiblog.com/2015/05/10/dont-go-to-library-school-you-wont-learn-anything-useful/>
7. Robinson i.m.
8. Bawden, D.: On not going to library school. Blogbejegyzés a The Occasional Informationist blogon, 2015. május 11.
<http://theoccasionalinformationist.com/2015/05/11/on-not-going-to-library-school/>
9. Bawden, D.: The Janus face of documentation. Blogbejegyzés a The Occasional Informationist blogon, 2015. május 6.
<http://theoccasionalinformationist.com/2015/05/06/the-janus-face-of-documentation/>

